

**Авторський колектив під керівництвом
Жуковського В. М.**

**Основи
християнської етики
9 клас**

Навчальний посібник

ББК _____
О _____

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах
комісією з _____

(протокол № _____ від _____)

Авторський колектив:

**В. М. Жуковський, Г. С. Самолюк, Т. І. Октисюк
В. В. Зоринська, В. М. Махлюк**

Рецензенти:

Основи християнської етики. 9 клас: навч. посіб. / В. М. Жуковський,
Г. С. Самолюк, В. В. Зоринська, В. М. Махлюк. – К. : Літера ЛТД, 2016. – xxx с.
ISBN

Підручник розроблено колективом авторів для учнів 9-х класів. У ньому висвітлено християнську віру з позиції релігійного плюралізму – сучасної реальії українського суспільства. Із точки зору християнства пояснено низку явищ мікросоціуму (сім'я, родина, коло друзів, поведінка особистості в ньому, самовиховання) та макросоціуму (суспільство, держава, церква, спільнотавірян). Уміщено значний культурно-просвітницький матеріал, запрошено до співпраці широке коло консультантів: науковців, особливо психологів та соціологів, священників, учителів, митців.

Підручник зацікавить не тільки учнів, а й їхніх батьків, а також кожную людину, яка цікавиться можливостями й особливостями розвитку та вдосконалення своєї душі, а також підвищенням ефективності самореалізації в суспільстві.

ББК

© В. М. Жуковський,
Г. С. Самолюк,
Т. І. Октисюк,
В. В. Зоринська,
В. М. Махлюк
© Літера ЛТД, 2016

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ХРИСТИЯНСЬКИЙ ЖИТТЄВИЙ ВИБІР ЛЮДИНИ.....

- Урок 1. Біблія про походження людини.....
- Урок 2. Покликання людини.
- Урок 3. Права й обов'язки людини
- Урок 4. Свобода вибору.....
- Урок 5. Шлях до зрілості й вдосконалення людини
- Урок 6. Гідність людини.....
- Урок 7. Молода людина й навколишній світ.....
- Урок 8. Проєкт «Чому знижується рівень духовності суспільства? Шляхи розв'язання цієї проблеми».....

РОЗДІЛ II. МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ У ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ.....

- Урок 9. Розвиток особистих здібностей.....
- Урок 10. Професія. Вибір професії – важливий етап у житті.....
- Урок 11. Праця та співпраця.....
- Урок 12. Місія в професії

РОЗДІЛ III. ЛЮДИНА В СУСПІЛЬСТВІ.....

- Урок 13. Воля і характер.
- Урок 14. Самостійність і відповідальність
- Урок 15. Авторитет і повага.....
- Урок 16. Дружба й товаришування.....
- Урок 17. Мистецтво спілкування
-
- Урок 18. Конфліктні ситуації.....
- Урок 19. Давати та приймати. Вдячність.....
- Урок 20. Акція милосердя.....

РОЗДІЛ IV. ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

- Урок 21. Християнські культурні цінності.....
- Урок 22. Українські християнські традиції та елементи сакрального мистецтва.....
- Урок 23. Визначні архітектурні церковні пам'ятки України.....
- Урок 24. Християнство в образотворчому та декоративно-прикладному мистецтві.....
- Урок 25-26. Християнство в музиці.....
- Урок 27- 28. Християнство в літературі.....
- Урок 29. Християнство в кіномистецтві та драматургії
- Урок 30. Християнство в мультиплікації

Урок 31. Християнство в сучасному медіапросторі

Урок 32. Зустріч з творчою людиною

Урок 33. Підсумковий урок

Урок 34. Експедиція

ЗАГАЛЬНИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ.....

ПЕРЕДМОВА

Шановні дев'ятикласники!

Ви тримаєте в руках книгу, яка стала цінним доробком колективу авторів – психологів, соціологів, богословів, методистів. Вона асимілює думку поколінь вірян і священників, репрезентує цінні набутки народної моралі.

Можливо, ви часто ставите собі запитання «Чому я саме так живу?», «Чому в житті так багато страждань?», «Як підвищити ефективність свого існування?», «Як довести всім, що я можу?», «Як покращити свої стосунки з ближніми?», «Чи справді батьки мене люблять?», «Чи варто любити себе?», «Чи має цінність моє життя й інших?», «Що таке суспільство?», «Яка цінність кожної людини для громади?» У вас можуть виникати й інші запитання часто на підсвідомому, інтуїтивному рівні. Відповіді на деякі з них ви можете знайти в цьому підручнику.

Давно помічено: людина, яка у своїх діях керується прийнятними в суспільстві поведінковими стереотипами, проживає своє життя набагато ефективніше, аніж та, яка керується миттєвими примхами й поривами. Водночас так легко втратити життєвий орієнтир! У східних народів популярне прислів'я, яке частково пояснює людську природу: «Людина як вода: тече туди, де низько». Але за Божими законами людина постійно має рухатися вгору, йти до свого Творця.

Колектив науковців, який розробляв цю унікальну книгу, намагався дати вам напрям до дії, знаряддя підвищення ефективності життя, удосконалення власних умінь і навичок, зростання культурного рівня, необхідних для існування в сучасному глобалізованому світі. Чи буде книга ефективною у вашому житті – покаже час після закінчення цього курсу. Усе ж ми сподіваємося, що ви сприймете нашу думку про потребу самовдосконалення. Тоді наша праця не буде марною.

Щиро ваші автори

РОЗДІЛ І. ХРИСТИЯНСЬКИЙ ЖИТТЄВИЙ ВИБІР ЛЮДИНИ

УРОК 1. БІБЛІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ

Золотий вірш: «Створімо людину на наш образ і нашу подобу» (Бут. 1:26).

Вірші з Біблії:

І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою...» І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх (Бут. 1:26, 27).

І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, – і стала людина живою душею (Бут. 2:7).

Прославляю Тебе, що я дивно утворений! Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це! (Пс. 138:14).

Цей урок дасть тобі відповіді на питання:

1. Звідки походить людина з точки зору християнства?
2. Для чого спочатку було створено людину?
3. Чи довершеною Бог створив людину?
4. Чи передбачав Господь її еволюцію?

Людина є людиною виключно з Богом.

Р. Хоркавий

Людина – це велика глибина... Легше порахувати її волосся, ніж почуття та схильності її серця.

Св. Августин

Словник термінів:

Еволюція – наукова гіпотеза про виникнення складних форм і систем життя із простих шляхом поступового ускладнення їхньої будови.

Верифікація – перевірка фактів шляхом доведення їхнього документального існування чи відтворення в експериментах.

Гіпотеза – наукове припущення, яке не було піддане верифікації.

Теорія – наукове припущення, яке пройшло верифікацію.

Мікроеволюція – здатність живих організмів пристосовуватися до умов і змін довкілля.

Космогонія – система поглядів й уявлень древніх народів про виникнення світу й людини.

Примат – тут: моральна перевага.

Догмат – основні тези того чи того віровчення, «азбука віри».

Індивідуальність – сукупність певних властивостей і характерних рис людини, які відрізняють її від інших.

Особистість – людина як носій певного характеру, поведінки, культури.

Образ Божий – подібність людини до Бога за здатністю мислити, почувати й проявляти волю.

Подоба Божа – досконала й безгрішна, тобто подібна до Бога.

Дух – Божественне начало в людині, сукупність сил та здібностей.

Душа – центр самоусвідомлення людини через розум, почуття й волю.

Тіло – фізичний складник людини.

Поміркуй над проблемою:

Чи важливо досліджувати, звідки виникло життя і яким способом?

1. Опрацюй текст і дай відповіді на питання:

Думки авторів

ЯК ВИНИКЛО ЖИТТЯ?

За сучасними науковими концепціями, життя – це процес існування організмів. Біологічна наука солідаризується з матеріалістичним світоглядом. У її рамках існує кілька гіпотез (наукових припущень) щодо виникнення життя: креаціонізм (життя було створене Богом); самозародження (життя виникло з неживої речовини); стаціонарного стану, або ж етернізму (життя існувало завжди); панспермії (життя занесене на Землю з інших планет); низка біохімічних гіпотез (життя виникло в земних умовах унаслідок дії фізичних та хімічних чинників або в результаті біохімічної еволюції). На сучасному етапі останні найбільш визнані біологами.

За креаційною гіпотезою, яка ґрунтується на древніх іудейсько-християнських космогоніях, усе існуюче було створене Богом під час акту творення. Із самого початку кожен вид живих істот був досконалий та мав здатність пристосовуватися до умов довкілля (мікроеволюція). Релігійні лідери, які прагнуть визнання креаціонізму науковою теорією, обстоюють примат релігійних догматів над науковими дослідженнями.

Акт створення світу, як й інші процеси, які стали центрами гіпотез, уявляється як одноразовий, а тому недоступний спостереженню й непіддатний відтворенню. Тому креаційна гіпотеза не може бути ані доведена, ані спростована поряд із науковими припущеннями про походження життя. Бо, щоб наукові гіпотези мали право називатися теорією, вони повинні піддатися верифікації – перевірці. Верифікувати ж можна тільки факти – дані, яких стосуються ці твердження, які може бути змодельовано в експерименті. На жаль, свідчень, які підтверджували б еволюцію, немає. Жоден організм у лабораторних умовах не хоче розвиватися від простого до складного, зберігаючи свою генетичну й фізіологічну сталість та видову приналежність. Викопні рештки теж свідчать не на користь гіпотези еволюції. Наприклад, пласт біля озера Констанц був описаний 1726 року Й. Шойхцером як такий, що містить скелет допотопної людини. 1811 року Ф. Кюв'є дослідив кістки й виявив, що це була гігантська вимерла саламандра. Так само й «людина з Небраски», «пітекантроп», «синантроп», модель якого була витворена на основі

шматка черепної кістки та одного зуба. Тож чи не підміняється доведення «теорії» еволюції фальшуванням доказів?

Тисячоліттями люди вірили в зародження живих істот із неживої матерії (абіогенез), особливо в Середні віки. Спростував цю гіпотезу Ф. Реді 1668 року, обґрунтувавши концепцію біогенезу – життя може виникнути тільки з попереднього життя. Підтвердили його погляди А. ван Левенгук та Л. Пастер. За гіпотезою стаціонарного стану (етернізму), Земля ніколи не виникала, а існувала вічно разом із видами. У контексті сучасних астрономічних знань ця гіпотеза не є науковою.

Гіпотеза перенесення життя з інших планет на Землю отримала назву панспермії – її висловив Г. Ріхтер 1865 року. Справді, спори бактерій та інших організмів могли бути занесені на Землю з метеоритами або, як вважають її сучасні прихильники, космічними прибульцями.

Першу наукову теорію – хімічної еволюції сполук вуглецю – створив біохімік А. Опарін, який уважав, що вирішальна роль у перетворенні неживого в живе належить білкам. Широко поширене «статистичне» заперечення абіогенного механізму виникнення життя. Так, 1966 року було підраховано, що ймовірність випадкового поєднання 6000 нуклеотидів у РНК-вірус тютюнової мозаїки становить 1 шанс на 102000. Це надзвичайно низька вірогідність, що вказує на цілковиту неможливість випадкового утворення РНК.

Тенденція відкидати Бога корениться в переконаннях людей, які насамперед визнають «чистий» розум. Ч. Дарвін, пропагуючи еволюційні погляди, казав, що «природний добір пояснює світ живого ліпше, ніж ідея про існування Творця». З. Фройд постулював думку, що Бог – це ілюзія. А проголошена Ф. Ніцше теза «Бог помер» популярна й нині. Наукові гіпотези можуть спробувати пояснити, як зародилося життя, але основне питання в тому, чому воно почалося й із якою метою існує.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чим гіпотеза відрізняється від теорії?
2. Назви імена вчених, які заперечували створення світу.
3. Чи узгоджуються наукові дослідження зі словами Біблії? Чому?
4. Чому, на твою думку, вчені не верифікували жодної гіпотези походження життя на Землі?
5. Які наукові гіпотези походження життя ти можеш назвати?

2. Опрацюй біблійний уривок і дай відповіді на запитання:

Позиція Біблії:

Бут. 1:1 – 31.

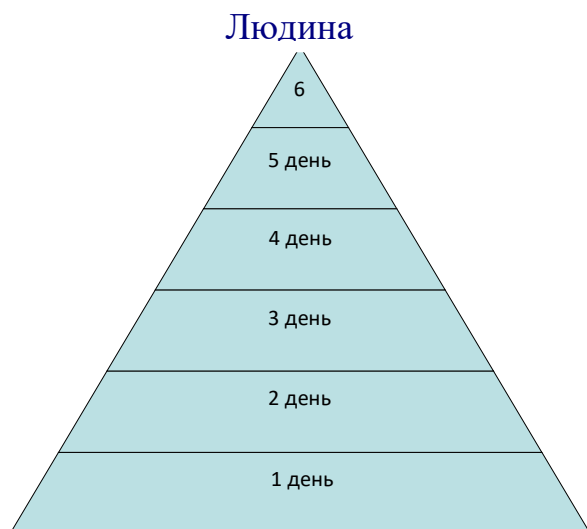
СТВОРЕННЯ СВІТУ

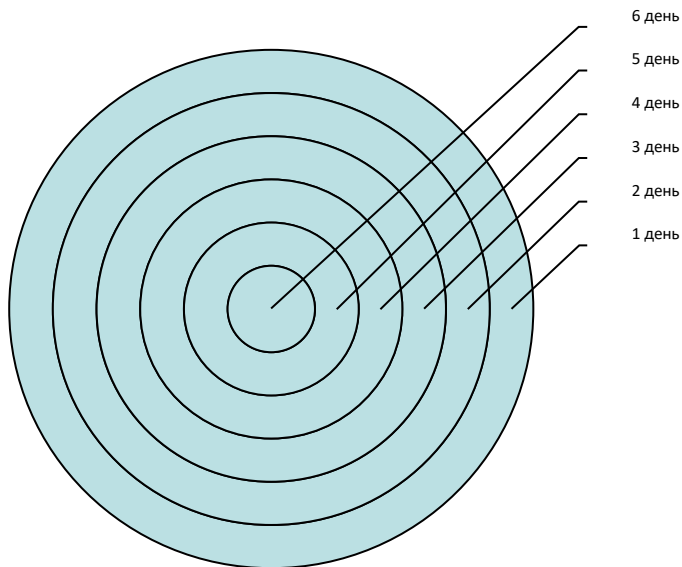
На початку Бог створив Небо та землю. А земля була порожня, й вкрита темрявою й водою, й Дух Божий ширяв над поверхнею води. Господь сказав: «Хай утвориться світло!» Й утворилося світло. Бог назвав світло «день», а

темряву – «ніч». І був вечір, і був ранок, день перший. На другий день Господь створив твердь небесну, яка відділяла води над твердю від вод під твердю. «І назвав Бог твердь – небо». На третій день Він відділив воду від суші і утворив суходіл та море. Окрім того, Бог сказав, щоб земля вродила траву, ярину, дерева. «І побачив Бог, що воно добре». На четвертий день Бог створив небесні світила: Сонце – управляти днем, Місяць і зорі – управляти ніччю. На п'ятий день Господь створив великі риби, земноводних і птахів «за родом їх». Бог був настільки задоволений, що поблагословив істоти, кажучи: «Плодіться й розмножуйтеся, й наповнюйте воду в морях, і простір під небесами!»

На шостий день Господь створив тварин на суші: плазунів та звірів «за родом їх». Бог був дуже задоволений творінням. І сказав Він: «Створімо людей за Нашим образом і подобою, й хай панують над усіма живими істотами на землі». І Бог створив людей на Свій образ, Богоподібними, як чоловіка та жінку, й поблагословив їх. Господь сказав їм: «Плодіться й розмножуйтеся, й населяйте землю, оволодійте нею, пануйте над морськими рибами, над птаством небесним і над кожним плазуном на землі!» Бог подумав і додав: «Оце на всій землі Я вам дав усю ярину з насінням і дерева з плодами для їжі! Усі звірі й птаство, й усі плазуни їстимуть зелень і плоди з вами». Так і сталося. Тепер наш земний світ був доведений до ладу й добре впорядкований, і Бог побачив усе творіння й зрадів, що дуже добре воно! Так минув шостий день створення світу.

Місце людини в створеному світі

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Назви послідовність, у якій Бог творив світ.
2. Якими словами закінчується у Біблії опис кожного дня творення світу? Яке вони мають значення?
3. Чому Бог благословляв живі істоти, створені Ним?
4. Чому, як ти вважаєш, Господь у світі створив не все відразу?
5. Що Бог сказав людині після створення? Чи слова Бога можна сприймати як обов'язкові для виконання?
6. Як ти розумієш вислів з Біблії, що людина створена на образ і подобу Божу?
6. Розглянь і поясни схеми «Місце людини у створеному світі».

3. Опрацюй науково-публіцистичний текст і дай відповіді на запитання:

Думка науковця

ЮВЕЛІРНА РОБОТА ТВОРЦЯ

Кожна річ і жива істота, кожен орган і система будь-якого організму викликає в нас подив своєю довершеністю та доцільністю. Матерія та енергія нашого світу взаємодіють за певними законами фізики. Учені дослідили, що життя існує завдяки чотирьом базовим взаємодіям фізичного світу, які певним чином упорядковують матерію. Першою з них є гравітація – дуже слабка взаємодія на рівні атомів. Її дію особливо помітно на великих об'єктах (планетах, зорях, галактиках). Другою взаємодією є електромагнетизм – притягування між протонами й електронами, завдяки чому формуються молекули. Третьою є «сильна» взаємодія між протонами й електронами в ядрі

атома. Четвертою є «слабка» взаємодія, яка керує розпадом радіоактивних елементів та термоядерними процесами на Сонці.

Науково доведено, що якби електромагнітна взаємодія була слабшою, електрони не трималися б ядра атома, тому не могли б з'єднуватися в молекули й не утворювали б живих організмів. А коли б вона була набагато сильнішою, ядро атома притягнуло б електрони до себе, й хімічні реакції між атомами не відбувалися б. Сильна взаємодія, яка зв'язує протони й нейтрони в ядрі атома, утворює різні елементи – легкі (водень, кисень) та важкі (золото, свинець). Якби вона була на 2% слабша, існував би тільки водень, а трішки сильніша – тільки важкі елементи. Слабка взаємодія якраз такої величини, щоб водень у Сонці горів повільно, але постійно, без нищівних вибухів.

Наша планета має просто ідеальні розміри для життя людини. Якби Земля була трохи більшою, то її атмосфера складалася б із водню й була б непридатною для життя, а якби трохи меншою, то не мала б ні атмосфери, ні води. Крім того, наша планета розташована на ідеальній відстані від Сонця. Якби Земля повільніше оберталася навколо своєї осі, то з одного боку перегрівалася б, а з іншого – переохолоджувалася. Вона повністю обертається раз на добу, що зумовлює створення помірних температур. Істотною в Божому задумі є й траєкторія Нашої планети навколо Сонця – по коловій орбіті, що сприяє підтриманню атмосфери та збереженню рівноваги її магнітних полюсів. Таке розташування Землі в Сонячній системі наштовхує на роздуми про мудрість Творця й доцільність Його творіння.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чому деякі вчені на поч. ХХ ст. уважали, що життя виникло без участі Творця?
2. Які ти можеш назвати фундаментальні фізичні взаємодії?
3. Що можеш сказати про космічні характеристики нашої планети?
4. Звідки виникла така рівновага?
5. У що в твоїй сім'ї більше схильні вірити – в еволюцію чи в розумний задум?

4. Опрацюй художній уривок і дай відповіді на запитання:

Думка митця:

Л. Костенко

РАЙСЬКА ЕЛЕГІЯ

Зажурилася Єва, і Адам заклопотаний ходить,
і посивілі хмари висмикує Бог з бороди.
Щось у цьому раю вже нічого не родить,
вже нічого не родить, тільки родять запертні плоди.

Бог трясє кулаками: та що ж це настало за врем'я?!
Кинеш оком з небес, а запертні плоди оніно!

Єва сушить узвар, Єва робить із них варення,
засипає у бутлі, і вже шумує вино!

Бог їй каже: – О жінко! Ти ж тільки слабке створіння.
Ти забула, що я унатурив тебе із ребра?
Не скузуйся зі мною, бо із того варіння,
бо із того варіння не буде тобі добра.

А вона йому каже: – На те ж воно, Господи, й літо,
щоб плоди достигали. І що ж ти створив за світ?
Ще ж немає ні людства, ні преси, ні головліта,
а цензура вже є, і є заборонений плід!

Бог тоді до Адама: – Ти приборкай свою половину,
бо ж, анахтемська віра, отак розпустилася, ич!
– Я б їй, Боже, зварив незапретну якусь картоплину,
так збутвіло ж усе, і не родить в раю анігич.

І підкрався тоді до Адама Змій-Іскуситель,
підтягнув портупею та й муркоче ласо, мов кіт:
– Тут же є гнилички, тебе ж хоче спасти Спаситель.
Ну зірви, ну скуштуй хоч один незапретний плід!

Безпринципний Адам, хоч боявся божої довбні,
а сказав, потонувши по самі вуха в гріху:
– Коли ж, Боже, плоди незапретні – такі неводобні,
і червиві такі, що тільки й сказати: тьху!

– Так за те ж, що ви їли плоди запертного древа,
покараю вас тяжко і безсмертія вам Я не дам!
Чимчикує із раю репресована Єва...
І трюхикає вслід «поражонний в правах» Адам...

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Як описує Л. Костенко створення світу?
2. Чи релігійним є цей опис?
3. На які часи натякає авторка? Із чого це можна зрозуміти?
4. Чим цінна точка зору митця?
5. Чи не виглядає така позиція як блюзнірство?

5. Рубрика «Голос народу».

Обговори з однокласниками:

Життя – це процес існування складних систем, які складаються з органічних молекул та неорганічних речовин, здатних самовідтворюватися,

саморозвиватися й підтримувати існування в результаті обміну енергією та речовиною з довкіллям. Усі теорії його походження не піддаються відтворенню й перевірці в лабораторних умовах.

1. Наскільки правильне це визначення?
2. Чи можна навести інші визначення поняття «життя»?
3. Чому жодну теорію його виникнення неможливо перевірити?
4. Чому досліди з клонами живих істот не увінчуються успіхом?
5. Чому генна інженерія викликає в суспільстві більше боязні й занепокоєння, аніж радості й задоволення?

6. Поміркуй і дай відповідь, як ти вчиниш у таких ситуаціях:

1. А. Ейнштейна дуже дратувала теорія еволюції, проте нею захоплювалося багато його друзів. Щоб не витратити часу на суперечки, вчений одного разу продемонстрував їм механічну модель Сонячної системи. На вигук захоплення А. Ейнштейн запевнив їх, що накидав металевих деталей у лабораторію й зачинив її на тиждень, а прийшовши, виявив, що чудова модель виникла сама. Друзі почали навперебій доводити, що жоден механізм не може створити себе, бо для цього потрібне втручання людини. Тоді А. Ейнштейн сказав:

– Ви не вірите, що механізм виник сам. То чому ж примушуєте мене повірити, що Всесвіт не мав Творця?

Друзі не відповіли, проте більше не переконували А. Ейнштейна в правдивості теорії еволюції.

А як би ти доводив правильність своїх поглядів?

2. Зустрілися одного разу еволюціоніст і креаціоніст. Опиши зовнішній вигляд і характер кожного з них.

3. Ч. Дарвін, засновник теорії еволюції, був запрошений на званий обід. Одна з присутніх леді запитала його:

– Якщо коротко, у чому полягає теорія еволюції, яку ви розробили?

Ч. Дарвін пояснив. Леді здивувалася:

– Ви що, усерйоз уважаєте, що і я походжу від мавпи?

– Так! – без тіні зніяковіння відповів учений. – Але, безперечно, від чарівної мавпи!

А що б ти відповів на місці Ч. Дарвіна? На захист якої з наукових теорій став би? Чому?

7. Поміркуйте в групах:

Чому люди надають таке велике значення розмірковуванню над тим, звідки й як саме виникло життя?

8. Моральний практикум

1. Чому людина повинна творити добро?
2. Як ви розумієте слова: «Людина – вершина й центр створеного світу»?
3. Що означає «прагнути до подоби Божої»?

4. Чи зростає духовно людина, яка чинить добро?

9. Життєва історія

Письменник-монах Василь Барка

Під час Другої світової війни український письменник Василь Барка проживав у Берліні, перебував в еміграції. Місто часто бомбили з літаків. Митець не ховався в бомбосховищах, бо в усьому покладався на волю Божу.

Якось уночі прокинувся від думки, що хтось хоче його підняти з постелі. Чоловік здивувався, нікого поруч не було - і знову заснув. Через кілька хвилин він прокинувся від відчуття погойдування. Раптом почув вибухи і вирішив подивитися на бомбардувальники. Щойно вийшов на вулицю, як одна з бомб впала на його дім і пробила стелю саме там, де кілька хвилин тому був письменник.

Цей випадок змінив його віру в Бога. Із вдячності за врятоване життя митець створив збірку поетичних та прозових творів на християнську тематику. У день свого 50-річчя він став монахом у мирському житті.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Який випадок змінив віру в Бога Василя Барки?
2. Чи можна стверджувати, що до того він був невіруючою людиною?
3. Чи доводить цей випадок те, що Бог – наш Творець і Він опікується нами?
4. Що потрібно зробити людині, щоб відчутти на собі опіку Всевишнього?
5. Чи були у твоєму житті випадки, коли ти розумів, що тебе врятував Бог.

10. Рефлексія.

Напишіть трихвилинне есе на одну з тем:

1. Інформація, яка мене вразила на сьогоднішньому уроці.
2. Висновки, які я зробив(зробила) на цьому уроці.
3. Повчання уроку, які я застосую у своєму житті.

11. Домашнє завдання: 1. Викладіть свої думки з приводу того, чи можна вважати богоподібною людину, яка «сама себе створила»? Чому? Що означає «самому себе створити»?

2. Проведіть опитування серед своїх знайомих: яку гіпотезу походження людини на Землі підтримують вони. Узагальніть результати діаграмою.

3. Створіть проєкт реальних історій «Мене врятував Бог».

УРОК 2. ПОКЛИКАННЯ ЛЮДИНИ

Золотий вірш: «*Бо ви, браття, на волю покликані, але щоб ваша воля не стала приводом догоджати тілу, з любов'ю служіте один одному*» (Гал.5:13).

Вірші з Біблії:

Не так буде між вами, але хто з вас великим бути хоче,— нехай буде він вам за слугу. А хто з вас бути першим бажає, – нехай буде всім за раба (Мр. 10:43 – 44).

І не стосуйтеся до віку цього, але перемініться відновою вашого розуму, щоб пізнати вам, що то є воля Божа, – добро, приємність та досконалість (Рим. 12:2).

Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занепасть? (Мт. 16:26).

Цей урок дасть тобі відповіді на питання:

1. У чому полягає покликання людини?
2. Навіщо плекати в собі християнські чесноти?
3. Яке служіння людина несе в сім'ї?
4. Яка мета життя людини на Землі?

У чому сенс життя? Служити іншим і творити добро.

Аристотель

Бути святим, бути подібним до Отця, що на небі, – це єдина мета життя для кожної людини.

І. Лужецький

Кожна людина має три покликання: до життя, до щастя (щастя там, де Христос), до улюбленої праці.

Л. Гузар

Покликання людини – тримати небо близько до землі.

Б. Ферреро

Доказ істинності будь-якого покликання – любов до тяжкої праці, якої воно й вимагає.

П. Сміт

Я живу, розумію життя, люблю життя лише тоді, коли я існую для когось, комусь присвячую себе, для нього терплю, відрікаюсь, помираю...

І. Боско

Словник термінів:

Благодійництво – діяльність, зумовлена благородними поривами душі, що полягає в матеріальних пожертвах на благо інших людей. Цю діяльність високо цінував Ісус Христос.

Пристрасть блудна – невгамовне бажання тіла чинити блуд, перелюб.

Меценат – людина, що систематично здійснює благодійну діяльність у сферах культури й мистецтва.

Чеснота християнська – позитивна риса людського характеру, розвиток якої є корисним для самої людини та приносить благо іншим.

Служіння– дбання людини про інтереси Церкви, докiлля, сім'ї, суспільства, держави й підтримка ладу в цих сферах.

Патріотизм – віра громадян держави в кращу долю своєї країни; любов до Батьківщини, відданість своєму народові, готовність заради них на жертву; усвідомлення своєї відповідальності перед Богом за долю народу.

Громадянин – особа, що належить до населення якоїсь держави, користується її правами та виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави; той, хто підпорядковує свої інтереси громадським, служить Вітчизні.

Покликання людини – зусилля, яких людина докладає для підтримки ладу там, де живе; служіння. Воно реалізується тоді, коли людина усвідомлює, що служіння є християнською чеснотою й починає виконувати його в житті.

Обов'язок – справа, яку людина повинна неухильно здійснювати щодо себе та інших.

Лад – гармонія, гармонійне співіснування людини з іншими та з собою.

Фарисеї – представники релігійної та суспільно-політичної течії в іудаїзмі, що визнавали законним не тільки релігійне вчення – Тору, а й численні перекази та легенди.

Книжники – представники будь-якої релігійної чи суспільно-політичної течії, які користувалися авторитетом у юдейському суспільстві.

Кесар, або ж цезар – римський правитель, що завоював ізраїльтян.

Іродіани– вузькополітична течія релігійної еліти юдеїв, що обстоювала законність і богообраність влади римського ставленика над юдеями – Ірода.

Поміркуй над проблемою:

Чи потрібно догоджати іншим?

1. Опрацюй текст і дай відповіді на запитання:

Думка авторів

ПОКЛИКАННЯ, ЗУМОВЛЕНЕ ПРИЗНАЧЕННЯМ

Ви, напевно, замислювалися над тим, чому Бог не припинив існування перших людей після гріхопадіння, а дозволив їм «населити Землю»? Разом із духовною сутністю Господь дав кожному з нас фізичну оболонку – тіло. Ви не замислювалися, для чого? Наше тіло потребує задоволення базових фізичних потреб – у їжі, теплі, відпочинку тощо. Його треба годувати, одягати, доглядати. Людина фізично може впливати на докiлля: руйнувати або ж упорядковувати згідно зі своїми вподобаннями й метою. У цьому полягає призначення нашого тіла.

Завдяки божественному походженню ми можемо підтримувати лад там, де живемо. У цьому покликанні полягає християнська чеснота служіння. Її слід

розуміти як підпорядкування людини Церкві, докільню, сім'ї, суспільству, державі. Християнське служіння зароджується глибоко в душі, коли ми усвідомлюємо необхідність уникнення гріхів та життя за Божими Заповідями. До речі, усього 10 Божих Заповідей регулюють усі сфери нашого життя: релігійну, сімейну, суспільну та державну. Людям лиш необхідно навчитися жити за Господніми приписами. Покликання людини – не тільки дбати про своє тіло та душу, а й про сім'ю та державу. Сам Бог призначив її для життя на Землі, давши в розпорядження всіх істот та зобов'язавши займатися продуктивною працею.

Реалізуючи чесноту служіння в сім'ї, людина дбає про її членів, поводить з ними так, як хотіла б, щоб поводитися з нею, любить своїх ближніх «як саму себе». У суспільстві – у колі свого спілкування – людина реалізуватиме заповіді християнського життя, не чинитиме злочинів, сумлінно виконуватиме обов'язки та користуватиметься правами, не виступатиме проти його ладу. У державі намагатиметься бути ідеальним громадянином, патріотом, визнаючи, що інтереси держави – насамперед. Патріотизм – це усвідомлення історичної місії своєї країни. Державу можемо лаяти всі ми, а зробити щось добре для неї здатен не кожен. Проте християни розуміють патріотизм трохи по-іншому – як процвітання всіх держав під керівництвом Бога.

Благодійну діяльність завжди вважали престижною. Нею в усі часи займалися меценати (зазвичай заможні люди), проте Ісус високо оцінив дві лепти – пожертву бідної вдови на храм. А сьогодні в нашій державі цю місію здійснюють волонтери. Ці великі подвижники стараються забезпечувати всім необхідним військових на передових позиціях, поранених у госпіталях, біженців у тилу, тварин, які залишилися без притулку. Поле їхньої діяльності вражає. Напевно, і кожен з вас тою чи іншою мірою є волонтером. І це приємно, бо тільки таким чином ми зможемо подолати ворога. Ви здійснювали сім християнських благодійних справ щодо тіла: голодного нагодувати, спраглого напоїти, нагого зодягнути, хворому послужити, подорожнього в дім прийняти, ув'язненого відвідати, померлого поховати. Проте слід робити сім благих учинків і щодо душі людини: грішника скерувати, незнаючого навчити, людині в сумнівах добру пораду дати, сумного втішити, кривду терпляче зносити, образу прощати, за живих і за мертвих молитися.

Особливе підпорядкування людини перед Богом. Взірцем служіння є Ісус Христос, Який вів праведне життя й скрізь проголошував Царство Небесне. Він був зразком служіння Богу, а також суспільству, державі й сім'ї. У християнських святоотцівських писаннях ми натрапляємо на приклади, коли на прохання святих подвижників відгукувалася Діва Марія або святі угодники. Вони як духовні істоти демонстрували Господню велич і могутність, а також власну покору в підпорядкуванні людям.

Служіння Богові з-посеред інших посідає особливе місце. У древніх ізраїльтян було особливе плем'я, призначене для слугування Йому, – левити. Люди перед лицем Господа повинні бути чисті в помислах і вчинках, фізично

та духовно. У Заповідях Бог особливо наголошував на цьому.

У нашому суспільстві є спеціальні покликання, пов'язані з ризиком для життя (військові, лікарі) або з почесною місією (священники, вчителі). Слід цінувати жертвну працю цих людей на благо суспільного розвитку, бо вона досягається ціною нехтування особистим життям та безпекою. Так військові обороняють інтереси й територію своєї держави. Лікарі під час епідемій та в щоденній практиці зосереджені, самовіддані й безстрашні. Учителі щоденно виховують цілі покоління учнів, навчаючи їх розумному, доброму, вічному.

Кожен, зрештою, має вибір, утілювати Господній ідеал у чесноті служіння в сім'ї, родині, суспільстві, державі й Церкві, чи не втілювати, а якщо втілювати – то як?

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Як духовна і фізична складова людини може впливати на її покликання?
 2. Яке служіння людини в суспільстві та державі?
 3. Яке служіння несе людина в сім'ї та родині, а також щодо себе самої?
 4. Назвіть особливе служіння перед Богом. У чому воно полягає?
 5. Які знаєте спеціальні покликання? Чи може суспільство повноцінно існувати без них?
4. Яке служіння найближче тобі? Чому б ти хотів (хотіла) присвятити своє життя?
 5. Чи всі люди належно несуть служіння в своєму житті?

2. Опрацюй Біблійний уривок і дай відповіді на запитання:

Позиція Біблії:

Мр. 12:13 – 44.

ІСУС НАВЧАЄ СЛУЖІННЮ

Релігійні провідники юдеїв були дуже розчаровані тим, що народ більше їх не слухає, а ходить за Сином Божим і ловить кожне Його слово. Вони замислилися, як повернути собі колишній вплив. Найпростіше було звинуватити Ісуса Христа в підбурюванні юдеїв до повстання, у бунті проти державної влади. Тоді кесар неодмінно накаже стратити Його.

Послали до Нього декого із фарисеїв та іродіян, щоб Його впіймати на слові. Посланці запитали в Христа: «Учителю, знаємо, що Ти щиросердий і не зважаєш ні на кого: бо не дивишся на обличчя людей, лише по правді наставляєш на дорогу Божу. Отож, чи личить давати данину кесареві, чи ні? Давати, чи не давати?» Він попросив: «Принесіть мені динарій». Вони принесли. Ісус Христос питає: «Чий образ і напис на монеті?» – «Кесарів!» Тоді сказав їм: «Віддайте кесареві кесарево, а Богові – Боже». Фарисеї та іродіани дуже здивувалися з Ісусової мудрості.

Один із книжників, що чув цю суперечку, запитав Христа: «Яка перша з усіх Заповідей?» Ісус відповів: «Люби Господа, Бога твого, всім серцем, усією душею, всією думкою й усією силою своєю. А друга: Люби ближнього свого, як самого себе. Інших Заповідей, важливіших від цих, немає». Книжник сказав,

що ці дві Заповіді, справді, значать більше, ніж усі ритуали – всепалення та жертви. Ісус Христос похвалив його, сказавши: «Ти недалеко від Божого Царства». І ніхто не смів Господа більше ні про що питати.

Христос повчав: «Остерігайтеся книжників, що люблять проходжуватися в довгих шатах, вітання на майданах, перші сидіння в синагогах, перші місця на бенкетах, що з'їдають доми вдовині й довго моляться для видимості. На Страшному Суді Бог винесе їм суворіший присуд». І сівши навпроти скарбниці, Ісус Христос дивився, як народ кидає в неї гроші. Заможні люди кидали багато. Й ось прийшла одна вбога вдовиця й укинула дві лепти. І прикликавши Своїх учнів, Господь сказав їм: «Істинно кажу вам, що ота вбога вдовиця вкинула більше за всіх, які робили пожертви. Більшість людей позбавлялася від свого надлишку, вона ж усе, що мала, вкинула, – увесь свій прожиток».

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Які дві Заповіді служіння дав Ісус? Чи всіх вони стосуються? Чому?
2. Що Ісус сказав про служіння книжників? Чому їм буде суворіший присуд?
4. Яку позицію Ісус визначає престижнішою – служити церкві чи державі?
5. Кому, на твою думку, служив Ісус? Навіщо він віддавався цій справі з таким запалом?
6. Чи ти особисто знаєш людей, які цілком пожертвували собою для служіння церкві або державі?

3. Опрацюй науково-публіцистичний текст і дай відповіді на запитання:

Думка науковця-теолога

Мт. 22: 1 – 14

ЦАРСЬКЕ ЗАПРОШЕННЯ

Ісус Христос навчав притчами про Боже Царство, яке чекає кожную людину. Він розповів Своїм учням, що служіння Богу подібне до відвідин царського весілля. Але, як усе в цьому житті, весілля вийшло не ідеальне через низку життєвих нюансів та обставин, які трапилися запрошеним гостям. Ісус розповідав:

«Царство Небесне подібне до одного царя, що справляв весілля для свого сина. Цар запросив на весілля людей, але вони не хотіли прийти. Знову він послав запрошення через інших рабів. Та гості не надали значення й порозходилися хто на поле, хто на торг, а дехто навіть повбивав царських рабів. Розгнівався цар і зі своїм військом знищив невдячних гостей, а їхнє місто спалив. Тоді послав рабів на роздоріжжя, щоб вони запросили на весілля всіх, кого тільки спіткали, злих і добрих. І весільна кімната гістьми переповнилася. Під час церемонії цар побачив на весіллі чоловіка, в одягу весільну не вдягненого, та й питає його: «Як ти, друже, ввійшов сюди, не мавши одягу весільної?» Той мовчав. Тоді цар сказав своїм слугам: «Зв'яжіть йому ноги та

руки, та й киньте до зовнішньої темряви, буде плач там і скрегіт зубів... Бо багато покликаних, та вибраних мало».

Бог готував Царство Своє для гідних, обраних євреїв; кликав їх через пророків; кликав через Івана Хрестителя; кликав Ім'ям Сина Свого, але вони не прийняли Його. Ісус послав Апостолів по всьому світі звати всіх охочих увійти в Царство Небесне. Успіх апостольської проповіді був неймовірний: за ними на весілля потягнулося багато народу. Але лише одного бажання увійти в Царство Небесне недостатньо... Як на свято східних царів запрошені могли увійти не інакше, як у весільному вбранні, яке пропонував цар, так і в Царство Небесне можна увійти лише з чистою душею, в світлому одязі добра й Божої правди. І як неохочого одягнути запропоновану йому від царя одіж викидають зі свята за стіни палацу, так і в Царство Небесне не буде допущений той, хто свою брудну від гріха одіж душі не змінить на білосніжну Праведності, яку Бог пропонує нам у дарунок...

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чи друзі царя поприходили на весілля? Чому?
2. Що означає одяг в християнському трактуванні?
3. Яка доля чекає на тих, хто «не має одягу весільного»?
4. Із ким можна порівняти Христових учнів-апостолів? Чому?
5. Чи добре бути чистим душею? Чому?

4. Опрацюй художній уривок і дай відповіді на запитання:

Думка митця:

Л. Костенко

**ДАВИДОВІ ПСАЛМИ.
ПСАЛОМ 1**

Блажен той муж, воістину блажен,
котрий не був ні блазнем, ні вужем.
Котрий вовік ні в празники, ні в будні
не піде на збіговиська облудні.
І не схибнеться на дорогу зради,
і у лукавих не спита поради.
І не змінє совість на харчі, –
душа його у Бога на плечі.
І хоч про нього скажуть: навіжений,
то не біда, – він все одно блаженний.
І між людей не буде самотнім,
стоятиме, як древо над потоком.
Крилаті з нього вродяться плоди.
і з тих плодів посіються сади.
І вже йому ні слава, ні хула
не зможе вік надборкати крила.

А хто від правди ступить на півметра, –
душа у нього сіра й напівмертва.
Не буде в ній ні сили, ні мети,
лиш без'язики корчі німоти.
І хто всіляким ідолам і владам
ладен кадити херувимський ладан
той хоч умре з набитим гаманцем, –
душа у нього буде горобцем.
Куди б не йшов він, на землі і далі,
дощі розмиють слід його сандалій.
Бо так воно у Господа ведеться –
дорога нищих в землю западеться!

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Порівняй авторську поезію з Давидовим псалмом. Що в них спільного?
2. Які нові мотиви вписала Л. Костенко в псалом?
3. На які роздуми наштовхнув тебе цей твір?
4. Чи хочеться тобі бути «блаженим мужем» (жоною)? Чому?
5. Чи порівняв би ти когось, кого знаєш добре в житті, з блаженим мужем (жоною)?

5. Рубрика «Голос народу».

Обговори з однокласниками:

1. Яку користь у суспільстві приносить уміння служити іншим?
2. У яких сферах можна задіювати цю здатність?
3. Чи схвалює Бог її?
4. Яку особисту вигоду можна отримати з уміння служити іншим?
5. Чи в нашому суспільстві цінується здатність слугувати ближнім? Чому?

6. Поміркуй і дай відповідь, як ти вчиниш у таких ситуаціях:

1. Уявіть ситуацію: ви йшли на іспит, і раптом хтось облив кавою ваш дорогий костюм. Що ви можете зробити в цій ситуації?
2. Ти опиняєшся перед вибором: піти з друзями в кіно чи вивчити уроки та приготувати вечерю для домашніх. Що обереш? Чому?
3. Одна старша людина, яка поводить себе дуже дивно, почала переконувати тебе у правильності теорії абіогенезу (зародження живих організмів із неживої матерії). Як ти вчиниш, щоб уникнути конфлікту?

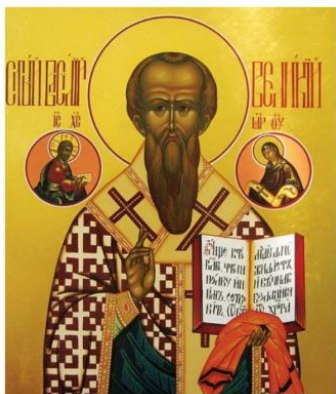
7. Поміркуйте в групах:

Чи може вміння служити іншим завдати комусь шкоди? Якщо так, то яким чином?

8. Моральний практикум

1. Яке загальне покликання людини?

2. Як реалізувати покликання бути людиною?
3. Які фактори впливають на вибір особистістю покликання?
3. Як правильно його обрати?
4. Чи варто прислухатися до порад під час вибору покликання?
5. Як не зрадити покликанню?
6. У чому суть покликання робити добро?
7. Чи може людина реалізувати себе через покликання?

Покликання до духовного життя

Святитель Василій Великий народився близько 329-го року в місті Кесарії, адміністративному центрі Кападокії, в багатому й знатному роді, близькому до царського двору. Він отримав прекрасну освіту в Кесарії й Константинополі, а закінчив її в Афінах. Юнак міг зробити блискучу світську кар'єру: усе в ньому викликало повагу, перед ним схилялися навіть його противники.

У 355 році Василій Великий охрестився й через два роки здійснив подорож до християнського Близького Сходу по великих святинях і подвижниках. Відомі аскети вразили його настільки, що після повернення додому він вирішив їх наслідувати. Роздавши більшу частину майна бідним, організував групу людей, що прагнули чернечого служіння на березі річки Іриси. Там вони проживали за строгим уставом.

Своїм прикладом і проповіддю святитель Василій Великий сприяв духовному вдосконаленню християн на батьківщині. Багато віруючих приходили до нього. Вони утворювали чоловічі та жіночі монастирі.

Святитель Василій Великий – архієпископ Кесарії Кападокійської з 370 року, один з найвеличніших богословів Церкви. Церква вшановує його як борця за чистоту віри, великого святителя і богослова, називає «вселенським учителем».

Він помер 1 січня 379 року у віці 49 років. По смерті у нього знайшли тільки Біблію і той одяг, який був на ньому, хоч для бідних, старих, хворих, сиріт і вдовиць він збудував великі добродійні заклади.

З глибокої віри випливала його жертвенна любов до Бога і ближнього. Жертва — це мова любові. У св. Василія вона була дуже сильна й активна, завжди готова підтримати приятелів і ворогів, завжди чуйна, прозорлива й всіх обіймаюча.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чи можна стверджувати, що Василій Великий мав покликання до духовного життя?
2. Доведіть, що він виконав своє призначення на Землі?
3. Чи можна досягнути висот духовного життя сьогодні, живучи у світі гаджетів?

4. Чи знайомі ви з людьми, які уважні до свого духовного світу?
5. Чи хотіли б чогось у них повчитися?

Життєва історія

Покликання захищати Батьківщину

Анатолій Макарук народився і виріс у звичайній багатодітній селянській родині. Після закінчення школи вступив до вузу, та коли отримав повістку в армію, пішов за покликом серця. Під час строкової служби був десантником.

Повернувшись додому, створив сім'ю, у якій народилося двоє синів, став підприємцем. У 2015 році вперше поїхав на Схід захищати рідну Україну від віроломного сусіда. Удруге підписав контракт 2019. Через рік повернувся додому.

Коли почалося повномасштабне вторгнення, чотири рази їздив у військкомат, просив, щоб мобілізували. Йому відмовляли за станом здоров'я. Зустрічаючи сусідів, Анатолій журився: «Чому мене не беруть? Я там потрібен!» Йому перечили: «Ну й що ти там один зробиш?» «А ви навіть не уявляєте, що може зробити один, якщо він спеціаліст!!! Понабирають зараз необстріляних – як багато їх треба вчити. Я там потрібен!»

Він загинув 6 листопада 2022 року у степах Донеччини, п'ять днів стримуючи постійні атаки ворога.

Скільки їх, вірних захисників і захисниць нашої Батьківщини, віддали життя за наш спокійний сон, ранкову каву, дружню усмішку, щирю дружбу. Вічна пам'ять героям!

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чи правильно вчинив Анатолій, настоюючи на своєму рішенні піти на Схід, зважаючи на його стан здоров'я?
2. Чи знаєш людей, які вчинили так само? Розкажи про них однокласникам.

10. Рефлексія.

Напишіть трихвилинне есе на одну з тем:

1. Інформація, яка мене вразила на сьогоднішньому уроці.
2. Висновки, які я зробив(зробила) на цьому уроці.
3. Повчання уроку, які я застосую у своєму житті.

11. Домашнє завдання: 1. У відомої рівненської письменниці Л. Рибенко є п'єса про те, як відома меценатка відкрила низку притулків для дітей після того, як виїхала за кордон, де працювала стриптизеркою. Чи приймає Бог таку благодійність? Чому? Напишіть твір-роздум на тему: «Яка благодійність добра в очах Божих?»

* П'єсу «Патронеса сиротинців» уміщено в книзі: Рибенко Л. Некерована/ Л. Рибенко. – Рівне : Овід, 2007. – С. 208 – 218.

2. Підготувати повідомлення: «Моє власне покликання».

3. Підготувати презентацію: «Волонтерство під час війни».
4. Взяти інтерв'ю в авторитетної для вас людини про її покликання в житті
5. Складіть рекомендації «Як розпізнати своє покликання?»
6. Підготувати презентацію «Гордість України. Київський митрополит Петро Могила».
7. Підготувати проєкт «Їхнє покликання – захищати Батьківщину».

УРОК 3. ПРАВА Й ОBOB'ЯЗКИ ЛЮДИНИ

Золотий вірш: «Все мені можна, та не все корисне. Все мені можна, та я не дам нічому заволодити мною» (Пс.36:27).

Вірші з Біблії:

І поблагословив їх Бог, кажучи: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте воду в морях, а птаство нехай розмножується на землі!» (Бут. 1:22).

І благословляє Він їх, – і сильно розмножуються, і одержують плід урожаю! (Пс. 106:38).

І поставлю місце перебування Свого серед вас, і душа Моя не обридить вами. І Я буду ходити серед вас, і буду вам Богом, а ви будете Мені народом. (Лев. 26:11, 12).

А хто з вас бути першим бажає, – нехай буде всім за раба (Мр. 10:44).

Цей урок дасть тобі відповіді на питання:

1. Якими біблійними Заповідями регулюються права людини?
2. Що таке конституційні права та обов'язки людини?
3. Чи корелюють сучасні права та обов'язки з тими, що прописані в Біблії?
4. Для чого існує законодавче й правове регулювання?

Права без обов'язків – то сваволя.

Леся Українка

Словник термінів:

Закон – це нормативно-правовий акт, що приймається урядом на основі Конституції й регулює суспільні взаємини шляхом встановлення норм, що мають часові, класові та територіальні рамки. Це правило, яке має найвищу юридичну силу після Конституції.

Суспільство – це система різноманітних зв'язків і стосунків людей зі своїми механізмами саморегуляції, визначена територіальними, часовими та нормативно-правовими рамками.

Апостол – посланець Бога, який виконує на землі місію утвердження Божого ладу в людському суспільстві.

Право – це система загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки, які встановлює, охороняє й гарантує держава з метою врегулювання найважливіших суспільних взаємин. Це також здійснювана державою форма законодавства. Це й наука, яка вивчає встановлені державою правила, за якими регулюють суспільні стосунки.

Конституція – основний закон держави, що закріплює основні правові аспекти існування держави та її громадян, визначає правовий напрямок розвитку суспільства та його спільнот.

Конституційні права – права, гарантовані Конституцією держави.

Держава – система офіційних органів, що здійснює керівництво певним суспільством, яке територіально організоване, законодавчо врегульоване й

незалежне від інших держав. Є учасником внутрішньо- та міждержавних взаємин.

Громадянин – член певного суспільства, який має права та обов'язки щодо держави й підпорядковується прийнятим нормам і законам.

Громадянське суспільство – сфера самовиявлення й реалізації потреб та інтересів індивідів через систему взаємин, організацій та об'єднань, що охоплюють усі сфери суспільного життя.

Правова свідомість – форма суспільної свідомості, що містить у собі сукупність поглядів, теорій, уявлень і настанов, що характеризують ставлення особи, суспільної групи чи суспільства до чинної правової системи та до всіх сфер, охоплених правовим регулюванням.

Основні права людини – це можливості, необхідні для існування та розвитку людини в певних умовах.

Поміркуй над проблемою:

Яка користь людині з того, що вона добре знає свої права й обов'язки?

1. Опрацюй текст і дай відповіді на запитання:

Думки авторів

ПРАВА ЛЮДИНИ

Людина – суспільна особа, тобто призначена Богом для життя в громаді. Крім того, що Господь дав нам розум, мислення, мову, відчуття і почуття, Він дав ще й універсальні закони, за якими ми повинні жити в суспільстві, щоб воно процвітало. Гармонійного співіснування в соціумі нас вчать сім із Десяти Божих Заповідей.

Божа Заповідь повчає: «Шануй батька й матір свою, щоб тобі добре було, й щоб ти довго прожив на землі». Батьки дають дітям життя, тому вони – Господні апостоли на землі. У Заповіді «Не вбивай» Бог проголошує себе абсолютним Господарем життя людини, яка створена за Його образом і подобою. Тому ніхто не має права відбирати його ні в себе, ні в інших. Заповідь «Не чини перелюбу» перегукується з іншою «Не жадай» й оберігає моральну чистоту й невинність людини. Гріх нечистоти принижує нас до рівня тварини. Божа Заповідь «Не кради» також подібна з останньою «Не жадай». Від їхнього дотримання залежить добробут усіх людей: особистий, родинний та суспільний. Господня Заповідь гласить: «Не свідчи неправдиво». Бог дав нам дар мови, щоб ми могли говорити правду й уникати лихого слова, хибного свідчення.

На відміну від Біблійних, конституційні права – це певні можливості учасників соціального життя. Основні права людини визначаються рівнем розвитку певного суспільства і є загальними та рівними для всіх. Конституційні права, свободи й обов'язки називають основними, бо вони визначають найважливіші взаємини та зв'язки між громадянином і державою. Їх поділяють на підвиди: політичні, особисті, економічні, культурні, екологічні та соціальні.

Політичні права й свободи громадян – це передбачена Конституцією можливість особи брати участь в управлінні державними справами. Особисті (громадянські) права й свободи – це гарантовані правом можливості фізичного існування й духовного розвитку людини. Економічні права громадянина – це право мати власність та бути учасником економічних, майнових стосунків. Культурні права й свободи – це право на прилучення до багатств світової культури та на збагачення її здобутками. Екологічні права й свободи – це право людини на здорове довкілля та на відшкодування екологічного збитку. Соціальні права – це права на достатній рівень життя та соціальний захист особи з боку суспільства й держави. Варто зауважити, що, коли ми порівняємо цей комплекс прав із Заповідями Божими, то виявимо, що нічого нового в галузі права людство не може винайти за кілька тисяч років розвитку.

Нині багато суспільств вважаються громадянськими, тобто такими, правова система яких дбає про своїх членів. Проте вони мають передумову – громадяни повинні знати свої права та обов'язки, тобто мати правову свідомість. Проте закон регулює не тільки права та обов'язки конкретної людини, а й сфери різноманітних міжособистісних стосунків, тобто вчить її поважати права інших. Так виховують відповідальність перед Богом і людьми, виростає гідний громадянин правової держави.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Які ти можеш назвати права й свободи громадян?
2. Чому людину вважають суспільною особою?
3. Які сфери стосунків людини в суспільстві регулюють Божі Заповіді?
4. Чи хотілося б тобі іноді порушувати закон?
5. Чи потрібно, на твою думку, слухатися закону?

2. Опрацюй Біблійний уривок і дай відповіді на запитання:

Позиція Біблії:

Вих. 20:1 – 26; Вих. 21:22 – 28.

БОГ ДАЄ ІЗРАЇЛЮ ЗАКОН

Мойсей під керівництвом Бога вивів ізраїльський народ із єгипетської неволі та вже досить довго водив його пустелею. За цей час Господь побачив, що ідолопоклонні традиції дуже зміцнилися серед ізраїльтян завдяки перебуванню в Єгипті. Бог вирішив дати Своєму народу Закон, який вимагає неухильного виконання. Перебуваючи в хмарному стовпі, Господь одного дня почав промовляти до ізраїльтян, виголошуючи Заповіді: «Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства. Хай не буде тобі інших богів передо Мною! Не різьби кам'яних скульптур живих істот і не вважай їх за богів. Не називай Імені Господа, Бога твого, даремно. Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість днів працюй, а в день сьомий шануй Господа, Бога твого. Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі! Не вбивай! Не чини перелюбу! Не кради! Не свідчи неправдиво проти ближнього!

Не жадай!»

Увесь ізраїльський народ чув Божі слова, подібні до звучання сурми, а також бачив грім та полум'я й гору димлячу. І сказали люди до Мойсея: «Говори з нами ти, й ми послухаємо, а нехай не говорить із нами Бог, щоб ми не повмирали». І промовив Мойсей до народу: «Не бійтеся, бо Бог прибув вас випробувати, щоб ви благоговіли перед Ним та не грішили». І став народ здалеку, а Мойсей підійшов до мороку, у якому був Бог.

І промовив Господь до Мойсея: «Отак скажеш до Ізраїлевих синів: «Ви бачили, що Я говорив із вами з небес». І продовжиш давати їм Мої Заповіді. А коли люди будуть битися й ударять вагітну жінку, й народить вона мертву дитину, а іншого нещастя не станеться, то той, хто вдарив, буде покараний, і відшкодує матеріальну шкоду за присудом суддів. А якщо станеться нещастя, то даси душу за душу, око за око, зуба за зуба, руку за руку, ногу за ногу, опарення за опарення, рану за рану, синяка за синяка. А коли хто вдарить в око раба свого, або в око невільниці своєї, й знищить його, той на волю відпустить його за око його. А якщо виб'є зуба раба свого, або зуба невільниці своєї, той на волю відпустить того за зуба його». Так промовляв Бог Мойсеєві, даючи Свій Закон народу.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Назви Заповіді, які дав Бог Своєму народу.
2. Які права євреїв зафіксовано в 10 Заповідях?
3. Які обов'язки євреїв зафіксовано в 10 Заповідях?
4. Чи всі Божі Заповіді мають відповідники в Конституції України?
5. Наскільки актуальні Божі Заповіді в сучасному суспільстві?

3. Опрацюй науково-публіцистичний текст і дай відповіді на запитання:

Думка науковця-правознавця:

За Є. Ланюком

ПРАВА ЛЮДИНИ В БІБЛІЇ

Права людини в Біблії – як в Старому, так і в Новому Завіті – можна поділити на три групи: ліберальні (або негативні) права, до яких належить право на життя, свободу та власність, які окреслюють приватну сферу буття людини («Не вбивай», «Не кради», «Не жадай»); соціально-економічні права, що мотивують забезпечення основних життєвих потреб людини («Ані вдови, ні сироти не гноби», «Не гноби біженця; люби його як себе самого, бо ви були біженцями в землі Єгипетській»); політичні права.

Особливістю Заповідей Старого Завіту є те, що вони були не лише моральними вимогами, але й підставами для чинного законодавства. У Повторенні Закону сказано, що цар повинен чинити згідно з Законом Мойсея. Духовна влада має обмежувати свавілля політичної сакральними законами, у яких відбувається утвердження прав людини. Старий Завіт встановлює індивідуальну відповідальність за вчинені правопорушення. Про права людини

не йде мова доти, доки відповідальність за свої вчинки не несе особисто індивід. У Старому Завіті в основі стосунків між людиною та Богом був Закон.

Світоглядна парадигма Нового Завіту щодо прав людини значуща в контексті рівності людей перед Господом та в контексті морально-етичної поведінки, що визначає шлях особистості до спасіння. В основі різниці між Старим та Новим Заповітом – у першу чергу, нове розуміння Бога, який, за словами апостола, «є любов». Новий Завіт утверджує два базиси, на яких ґрунтуються сучасні права людини – ідею рівності перед Богом та ідею рівності між собою. Апостол Павло в посланні до галатів пише, що перед Господом немає значення національність, соціальний статус чи стать: «Нема юдея, ані грека, нема невольника, ні вільного, немає ні чоловіка, ані жінки, бо всі ви одно в Христі Ісусі». Стосунки людини з Богом опосередковуються стосунками людини з ближнім. Служіння іншим, за християнським ученням, – це форма служіння Богу: «Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших, ви Мені зробили». У Новому Завіті є уявлення про природне право як закон, не даний Христом, а наявний в умах людей як інтуїтивний порив, що змушує їх чинити правильно: «Бо коли погани, що не мають закону, ...виконують те, що законне...; вони виявляють діло закону, написане в їхніх серцях, як свідчить їм їхнє сумління й думки...» (Рим. 2:14, 15).

Новий Завіт набагато ближче, ніж Старий, підходить до ідеї прав людини. Основою їхнього осмислення є твердження про рівність людей перед Богом та їхню духовну рівність між собою, яка мотивує відповідну моральну поведінку. Отже, права людини в найбільш загальному значенні – це визнана й гарантована можливість реалізації індивідом своєї свободи в межах, які не порушують незалежності іншого.

Право християнина – жити згідно зі своїм покликанням, звертатися до Бога як до люблячого Батька у всіх справах життя. Обов'язком християнина є Бога любити, Бога пізнавати і Богові служити через любов і служіння іншим людям. Та найважливіше право християнина – право на Вічність. Людина, яка прагне до Творця, виконує його Заповіді, вірить у Нього і як вінець земного життя успадковує Царство Небесне, де буде вічна радість, вічний спокій. Наша вічність залежить від нашого земного життя. Навіть, якщо хтось вчинив гріх, але в ньому розкаявся, близький до Вічності. Завжди пам'ятаймо про розбійника, який попросив Ісуса Христа пом'янути його у Царстві Своїм. У відповідь почув: «Нині ж будеш зі Мною в раю». Немає меж милосерцю Всевишнього.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Які сфери стосунків регулюють Божі Заповіді Старого Завіту?
2. Які сфери стосунків регулюють Заповіді Нового Завіту?
3. На які три групи поділяють права людини?
4. Що було вищою інстанцією в древньому світі: держава чи церква?
5. Якими були передумови виникнення християнства?

6. Назвіть права християнина і його обов'язки.

7. Яке найважливіше право християнина? Що потрібно для того, щоб скористатися ним?

4. Опрацюй художній уривок і дай відповіді на запитання:

Думка митця:

Ізборник Святослава 1076 року

ПРО СМирення

Поглянь милостиво на того, що сидить голий на морозі, скорчившись; нагнися, щоб покрити його одежею, що лежить у тебе, й Господь дасть тобі сторицею вічне життя.

Простягни руку до заблуканого на вулиці й відведи його до своєї домівки; поділи з ним свій хліб і свою чашу води або напою. Як тобі дав Господь подорожнього, введи до свого дому, беззахисного під свій дах, дай змоклому суху одіж, змерзлому – теплоту, обмий бруд його тіла, бо він дуже бідний і гідний співчуття.

Відвідай замкнених у темниці за Господнім наказом, придивляйся до біди, придивляйся до терпіння й говори: «Горе моє, оці за один гріх терплять, а я, щогодини согрішаючи проти Владики мого, перебуваю в полегкості». Коли побачиш кого з тих, що арештовані за наклепом, допоможи йому Христа ради, вияви правду на його користь, бо велике спасіння – рятувати скривджених.

Сидячи за багатим столом, згадай того, що їсть сухий хліб і не може встати й принести собі води, бо захворів. Попиваючи солодке питво, згадай того, що п'є затхлу й недобру воду. Лежачи на м'якій постелі й потягаючись, пом'яни того, що лежить під одною веретою й не сміє ноги простерти через холод. Коли лежиш у добре покритій хаті й чуєш шум зливи, подумай про вбогих, що лежать пронизувані дощовими краплями, як стрілами, а інші в безсонні сидять і підпливають водою. Коли зимою сидиш у теплій хаті, зітхни, подумавши про вбогих, що клячуть над малим вогником, скорчившись, зігріваючи тільки руки, а плечі й усе тіло виставляючи на мороз.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Про яких нещасних іде мова в тексті?
2. На твою думку, чи всі згадані заходи милосердя були актуальні в минулому?
3. Чи всі ці заходи милосердя актуальні нині?
4. Чи хотілося б тобі займатися милосердям?
5. Які конкретні благодійні справи ти міг би здійснити зараз?

5. Опрацюй художній уривок і дай відповіді на запитання:

Є. Гуцало

Образ матері

За хатою — від нашого села до сусіднього — слалось поле раннього літа, поросле конюшиною, буйно помережане ромашковим цвітом. І над цим полем співали й співали жайворонки. Ти сидів за хатою на траві з напівзаплющеними очима, прислухався до жайворонкового співу, який долинав із польового піднебесся, і відчував, що в твоїй душі давно вже не звучали такі пісні, заспокоюючи її та навертаючи до чогось глибинно-щемливого.

Ловлячи обличчям і тремтячими повіками доторки сонячного проміння, зненацька відчув, як легенька тінь упала на тебе, і, розплющившись, побачив...

...Материне обличчя на відстані витягнутої руки здавалось неправдоподібно темним, мідяно-восковим. Воно мало жорсткі риси побіля вуст і біля очей — таке обличчя намалював би старовинний художник на дубовій дошці, зображуючи Богоматір чи святу; материна голова якраз затуляла сонце, і його проміння, іскрячись у розмаяних чорних косах і обертаючи їх на яскраві, такі прозорі срібні волоконця, творило довкола материнної голови мерехтливий німб. Вона стояла в тому золотавому німбі, який одухотворяв її обличчя, і ти, вражений цією явиною, стежив, як сніп проміння, падаючи на голову і розсіюючись, тремтить, пульсує.

Ось мати ступила вбік, і тепер кругла таріль сонця засріблилась у густій блакиті, а довкола материнної голови вже не іскрився й не мерехтів німб. Як спочатку було тобі важко повірити у його справжність, так тепер не міг повірити, що його вже нема. І, всміхнувшись, ти попросив, щоб мати знову стала там, де стояла щойно, й навіть долонею показав те місце поблизу кущика півонії.

Якась вона добра була в той день, і її доброта проглядала чи не в кожному слові і в погляді світилась, і кожен рух, либонь, був позначений нею.

— Хіба не однаково, де стояти?

Не міг ти зізнатись, що таки не однаково, й мати, прочитавши німе благання в твоїх очах, слухняно ступила ногами на те місце біля нерозквітлої півонії.

Й знову спалахнув німб довкола її голови й розмаяні волоконця волосся заяскравіли сріблом. Гостре зворушення пойняло тебе, наче щойно ти діткнувся свідомістю чогось сокровенного, наче зумів угледіти те, що взагалі не доступне людському зору.

— Стояти ще? — спитала мати трохи здивовано. Ти ствердно кивнув, та вона не зважила на просьбу, зрушила вбік, і німб щезнув умить. — Пополудні підемо по черешні, казала сусідка, що нарвала вчора в лісі.

І зникла за хатнім причілком.

А тобі якусь хвилину здавалось, що зараз ось іде вона мимо погрібника, йде мимо криниці, під яблунею, а отой німб таки світиться, мабуть, довкола її посіченої сивиною голови.

1. Якими хлопчик побачив риси обличчя матері?
2. Кого так зображували художники?
3. Що доповнювало образ матері?
4. Чи постійним було таке видіння?
5. Чому син попросив матір стати на попереднє місце?
6. Чи бувало з вами таке, коли здавалось, що ваша мама свята?
7. Доведіть, що кожна мама заслуговує на життя вічне?

6. Рубрика «Голос народу».

Обговори з однокласниками:

1. Як права регулюють поведінку людини?
2. У яких випадках обов'язки регулюють поведінку людини?
3. Від чого людині більше користі: від прав чи від обов'язків? Чому?
4. У яких ситуаціях права людини знати корисніше, аніж обов'язки?
5. У яких ситуаціях обов'язки корисніше знати, ніж права?

7. Поміркуй і дай відповідь, як ти вчиниш у таких ситуаціях:

1. Уяви ситуацію: ви з друзями в кінотеатрі прийшли подивитися якийсь гарний фільм. Проте просто перед тобою всілася дама у вишуканому й дуже великому капелюшку, так що тобі погано видно екран. Як ти вчиниш у цій ситуації? Що ти їй скажеш?

2. Уяви ситуацію: тобі терміново потрібно їхати в інше місто, і родич пообіцяв підвезти тебе машиною. Проте в останній момент його автомобіль зламався, й ти не встиг на поїзд. Що скажеш родичу? Як реагуватимеш у цій ситуації?

3. Ти помітив, що матері потрібно допомогти в домашній роботі, тому що вона сама не встигає все зробити й дуже втомлюється. Яку частину хатніх справ візьмеш на себе? Що тобі подобається робити? Чи проігнорувеш утому матері?

8. Поміркуйте в групах:

Чи актуальний в сучасному суспільстві Божий Закон, який міститься в 10 Заповідях? Які його прояви? Яким було б суспільство, якби всі жили за Заповідями Божими?

9. Моральний практикум

1. Чи існує взаємозв'язок між правами та обов'язками людей?
2. Чому люди не завжди сумлінно виконують свої обов'язки?
3. Як потрібно ставитися до своїх обов'язків, щоб їх було приємно виконувати?

4. Як виконувала свої обов'язки блаженна Тереза Калькутська? Що для неї було найважливішим під час служіння ближнім?

5. Чи несе людина відповідальність за виконання обов'язків перед Богом і людьми?

6. Як скористатися правом на Вічність?

7. Що відбуватиметься у суспільстві, якщо люди житимуть у ньому, як їм заманеться?

8. Поясніть взаємозв'язок між правами і обов'язками людини.

10. Рефлексія.

Напишіть трихвилинне есе на одну з тем:

1. Інформація, яка мене вразила на сьогоднішньому уроці.

2. Висновки, які я зробив(зробила) на цьому уроці.

3. Повчання уроку, які я застосую у своєму житті

11. Домашнє завдання: 1. Напишіть твір-роздум на тему: «Мої права та обов'язки як християнина» *або*

1) випишіть різновиди конституційних прав; знайдіть у Біблії їхні аналоги;

2) напишіть приклади порушення конституційних прав; поміркуйте, як їх можна виправити.

2. Змодельуйте ситуації, коли люди живуть, користуючись правами, і не виконують обов'язків.

3. Підготуйте проєкт «Права та обов'язки дітей».

4. Перегляньте фільм Артема Шемета «Вірити».

Поміркуйте:

1. Чи згодні ви з думкою, що віра - це найцінніше, що є в житті.

2. Чому люди свідомо йшли на смерть, але не відрікалися від Бога?

3. Чи легко зробити такий вибір?

4. Яку нагороду отримують мученики?

5. Дізнайся про переслідування твоїх земляків за віру. Розкажи про це на уроці.

УРОК 4. СВОБОДА ВИБОРУ

Золотий вірш: «І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: «Із кожного дерева в ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла – не їж від нього...» (Бут.2:16–17).

Вірші з Біблії:

А всі ті, хто на діла Закону покладається, – вони під прокляттям. Бо написано: «Проклятий усякий, хто не триває в усьому, що написано в книзі Закону, щоб чинити оте!» (Гал. 3:10).

Ухиляйся від злого та добре чини, та й навіки живи! (Пс. 36:27).

Цей урок дасть тобі відповіді на питання:

1. Коли людина робить вибір?
2. Чим керуватися під час вибору?
3. На чому базується істинний вибір?
4. Як уникнути хибного вибору?

Свобода – це панування сумління.

В. Віндельбант

Життя таке коротке. Поспішай творити добро.

О. Довженко

Покаяння – це ключ до Небесного Царства.

Кисво-Печерський патерик

Словник термінів:

Вибір – волевиявлення людини, що ґрунтується на аналізі кількох варіантів поведінки й наданню переваги найпріоритетнішому з них.

Вибір істинний – вибір, який ґрунтується на точному знанні ситуації й об’єктивному аналізі явищ дійсності.

Вибір хибний – вибір, який ґрунтується на суб’єктивних враженнях від дійсності та хибних, упереджених уявленнях про стан речей.

Мета – кінцева точка будь-яких зусиль людини, яка досягається в майбутньому шляхом послідовної зміни теперішнього стану речей.

Засоби – сукупність мислительних прийомів та матеріальних знарядь, які служать людині для досягнення тієї чи тієї мети.

Персоналії – видатні історичні діячі.

Каяття – психологічне почуття жалю за неправильними вчинками, яке полягає в усвідомленні їхньої шкідливості та в бажанні уникати їх у подальшому житті й по можливості виправити ситуацію.

Сповідь – одне зі Святих Таїнств у житті людини, що сповідує християнство, що полягає в безпристрасному висвітленні своїх неправильних учинків священику, який має владу передавати людині Боже прощення. Правильну сповідь прирівнюють до духовного подвигу.

Відповідальність – почуття психологічної готовності людини визнати свої

вчинки й їхні наслідки, налаштованість діяти раціонально на благо суспільства.

Цілопалення – жертви, які здійснювали для Бога ізраїльські первосвященики щоранку й щовечора на великому жертovníку за певним ритуалом.

Добро – усе, що походить від Бога; усе, що Він позитивно оцінює; усе що важливе для людського життя, дозволяє морально, розумово та духовно зростати, бути щасливим, досягати гармонії та досконалості.

Зло – відсутність добра; виникає через порушення Божого Закону; те, що руйнує життя та благополуччя людини.

Гріх – свідоме й добровільне порушення Заповідей Божих.

Первородний гріх – гріх Адама й Єви.

Поміркуй над проблемою:

Наскільки потрібно обмежувати свободу людини? Чи варто це робити? Чому?

1. Опрацюй текст і дай відповіді на запитання:

Думки авторів

ВИБІР І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Людині важливо усвідомити свій вибір. Яким він буде, залежить від кожного особисто. Перші люди, Адам і Єва, піддалися спокусам злого, не послухали Бога і з'їли плід з дерева пізнання добра і зла. На жаль, вони не покалися і Бог виганяє їх з Едемського саду. Первородний гріх мав негативні наслідки для людства, спричинивши постійну боротьбу між добром і злом (Бут. 3: 1–24). Ной послухав «дивне» прохання Бога і збудував ковчег, на якому врятувався від потопу. Пророк Йона не хотів йти проповідувати до поган, вирішив втекти. Але Господь керує розвитком подій таким чином, що Йона опинився в Ніневії. Тому дуже важливим є вибір, який здійснюємо в повсякденному житті. Прямуючи до мети, ми мусимо обирати, якими засобами користуватися для її досягнення. Наприклад, хочеться купити модний рюкзак. Для цього потрібно заробити трохи грошей. Найлегше це зробити, виконуючи неважку, але оплачувану роботу – роздаючи листівки, продаючи газети. Щодня потрібно присвячувати кілька годин цій праці. Перед нами постає альтернатива – робити чи не робити? Вибір – це вольовий крок, який наближає людину до мети. Він проявляється й в прискіпливому аналізі засобів, якими слід її досягати. Наприклад, гроші для задоволення своїх потреб можна заробити, а можна просто відняти в слабшого. У другому випадку людина вчинить і проти совісті, і проти закону. Диявол святкуватиме перемогу. Отже, тільки від нас залежить, який вибір ми зробимо.

Із власного досвіду знаємо, що всі ми різні. Одні ставляться до життя радісно, інші – спокійно або насторожено, деякі – агресивно. Подібно люди оцінюють і можливість обирати варіанти поведінки. Одні байдуже «пливуть» життям, не докладаючи жодних зусиль для його покращення. Інші свідомо обирають гірші з можливостей, бо мають розвинутий комплекс неповноцінності. Треті докладають зусиль, щоб досягнути престижної й гідної

мети – і їм це вдається. Четверті самовіддано йдуть до мети, проте вона виявляється не такою вже й достойною, наприклад, помста, досягнення якої не приносить ні задоволення, ні користі. Проте деякі люди замислюються, як найефективніше робити вибір. Чим керуватися? Отже, нам потрібно з'ясувати, які критерії формують позитивний вибір і правильний життєвий шлях. Чим керуватися в щоденному виборі вчинків і варіантів поведінки? Інтуїцією? Та не в усіх вона працює... Подумайте, хіба багато людей виграє в лотерею?

Проте джерело істинного вибору все-таки є. Це Біблія. Ця Книга писана віками, а проте вражає дивовижною єдністю її стилю й мети – для слави Божої та керівництва Його народом. Текст Біблії актуальний і нині. Ми можемо звернутися до нього за допомогою в скрутній ситуації. Як? Пригадати, як чинили богообрані особистості – і зробити так само. Мудріший вибір, аніж робили вони, уявити важко, тому що він був істинний, базувався на вірності Богу. Є в Біблії й приклади хибного, гріховного вибору, за який Господь тяжко карав. Згадаймо, як ізраїльтяни в пустелі створили золотого тельця й поклонялися йому, поки Мойсей був на горі – і як страшно покарав їх Бог! Отже, свобода вибору передбачає відповідальність людини за її вчинки, що є ознакою духовної зрілості.

Нам може здаватися, що людина так само легко відповідатиме за свої вчинки, як їх робила. Проте це не зовсім так. Коли грішиш, важко зізнатися в цьому навіть собі. Однак слід усвідомити, що рано чи пізно Бог примусить за все відповідати. Тож варто попросити в Нього прощення. Господь високо цінує каяття людини як початок очищення душі, для якого потрібна вся сила волі. Покаяння має стати постійним вибором християнина. Він правильний, адже Ісус Христос у проповідях закликав до спокути. Покаймося – і крокуймо життям разом із Богом!

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чим люди повинні керуватися під час вибору?
2. Що трапляється, коли людина здійснює правильний вибір?
3. Що трапляється, коли людина помиляється у виборі?
4. Що слід робити в разі неправильного вибору?
5. Наведи приклад актуального для тебе життєвого вибору.
6. Чого Бог очікує від духовно зрілих особистостей?

2. Опрацюй Біблійний уривок і дай відповіді на запитання:

Позиція Біблії:

1 Цар. 3:1 – 15; 1 Цар. 4:29 – 34; 1 Цар. 9:1 – 9; 1 Цар. 11:1 – 13.

ТРИУМФ І ПАДІННЯ СОЛОМОНА

Соломон породичався з єгипетським фараоном й одружився з його дочкою та перевіз її до Єрусалиму, незважаючи на те, що його царські палати, а також Господній храм та мур навколо Єрусалиму були недобудовані. Ізраїльтяни й далі приносили Богу жертви на пагірках, які були їм замість храмів. Так само

чинив і Соломон. Одного разу в Гівйоні юний цар приніс Господу аж тисячу цілопалень!

У Гівйоні Він наснився Соломону й промовив: «Проси, що Я маю дати тобі!» А Соломон попросив мудрості, щоб розрізнити добро й зло. Бог був зворушений і сказав: «За те, що ти просив мудрості, Я даю тобі серце мудре та розумне, так що ніхто не перевершить тебе. І те, чого ти не просив, Я даю: і багатство, й славу. А якщо будеш праведником, продовжу життя твоє!» І дав Бог Соломонові мудрості, розуму, великодушності, таланту, так що цар Ізраїлю перевершив усі східні народи й навіть єгиптян. Мандрівники від усіх народів, навіть царі, приходили, щоб послухати його мудрість. Коли він закінчив будувати храм Господній та царські палати, Бог явився Соломонові вдруге уві сні й поновив свою угоду.

Цар мав тисячу чужинок-наложниць, навіть тих, із якими Господь заборонив ізраїльтянам мати справу. До них прихилився Соломон коханням. Коли він постарів, то почав приділяти увагу й ідолам, як і його жінки. Збудував жертовника для моавського Кемоша та для аммонського Молоха й кадив їм, також його жінки кадили та приносили жертви своїм богам. І розгнівався Господь на Соломона, сказавши: «Тому, що ти не виконав Мого Заповіту та Моїх постанов, Я відберу в тебе царство й дам його твоєму рабові. Із руки твого сина відберу його! Та всього царства Я не відберу, одне племено Я дам синові твоєму».

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Що Бог пообіцяв Соломонові в нічному сні?
2. Як прославився Соломон, коли став царем?
3. Чому, на твою думку, Бог з'явився Соломонові після того, як він став царем?
4. Що б ти попросив у Бога для себе?
5. Чи слухався б ти Божих Заповідей, якби знав, що тебе, твоїх дітей і внуків очікує винагорода?

3. Опрацюй текст і дай відповіді на запитання:

Олекса Довбуш

НАШЕ ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

У кожної нації, у кожного народу, який населяє нашу землю, є своя культурна спадщина. Саме завдяки цьому жодна нація у всьому світі не схожа на іншу.

Духовне відродження — це процес оновлення держави, суспільного устрою, історичної пам'яті нації. Під час духовного відродження в суспільстві відбувається відродження духовно-моральних цінностей, важливих для певної нації, а також зростання рівня національної свідомості громадян, коли вони не тільки усвідомлюють, що є громадянами країни, а й пишаться цим. Духовне

відродження у свій час переживали всі нації, проте не кожна зуміла утворити свою державу. В цьому сенсі українська нація є феноменом. Маючи досить могутніх сусідів, вона змогла відстояти свою державність. Це пояснюється тим, що українці протягом своєї історії мають високий рівень національної свідомості.

Щоб мати своє обличчя, зберегти національну гідність, необхідно пам'ятати власну історію, зберегти ті пам'ятки культури, архітектури, мистецтва, що нагадують про неї. Адже наші пращури творили історію нашої країни, народу саме такою, якою вона є. Наш святий обов'язок — зберегти і шанувати пам'ять про них, яка увічнена в літературних творах, музичних композиціях, живописі, архітектурних пам'ятках.

Гірко усвідомлювати, що багато таких архітектурних пам'яток сьогодні потребують реставрації, на яку бракує або часу, або грошей. Але духовне відродження не може чекати, доки з'являться в нас гроші або час, бо одним із важливих чинників, що впливають на свідомість молоді, є саме вони, ті напівзабуті пам'ятки, збудовані колись нашими предками.

Сьогодні, коли йдеться про відродження української національної культури, виникають запитання: «Хто ми?», «Звідки?», «Які ми?». Кожна людина в цей світ народжується для того, щоб творити добро, щоб залишити після себе слід на землі, добрі спогади, щоб оберігати матеріальні і духовні цінності. Вона повинна зрозуміти, що на ній лежить велика відповідальність: і збереження культурної спадщини предків, і доля всієї землі. Тому кожному слід замислитися, який же шлях розвитку нашої цивілізації допоможе розв'язати пекучі проблеми сучасності? Кожен громадянин нашої країни має відчувати свій духовний зв'язок із історією країни, з її традиціями. Якби не київські князі Аскольд і Дір, останні в слов'янській династії князів, початок якій поклав Кий, не було б і нашого національного коріння. Якби не з'явилися козаки, не існувала б наша нація. А хіба можна уявити нашу культуру без Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Лесі Українки та інших багатьох будівничих української духовності?

Свобода віросповідання — це гарантована Конституцією України можливість кожній людині вільно обирати, до якої віри належати. Проте є одна умова: віросповідання людини не повинно нести небезпеки для суспільства, державного устрою, не повинно створювати загрози для здоров'я та життя людини. Водночас свобода віросповідання уможливила мирне співіснування в нашій державі багатьох релігій.

Зі здобуттям Україною незалежності віряни, відчуваючи реальне право на свободу віросповідання, почали вимагати відкриття храмів. Верховна Рада України 23 квітня 1991 року прийняла Закон про свободу совісті та релігійні об'єднання. Закон закріпив політико-правові умови здійснення свободи совісті, передбачив невтручання церкви у справи держави, а державних органів — у справи церкви. Це дало свої плоди: в умовах демократії релігійні громади України постійно зростають. Така бурхлива релігійна діяльність посприяла

зміцненню переконання про необхідність утвердження української державності на міжнародних теренах, про виняткову роль української культури у світовій історії. Це посприяло витворенню особливої духовної атмосфери оновлення, в якій виховуються молоді покоління, закладаються основи їхньої духовності. Кожна нація з турботою думає про нові покоління, тому й дбає про історичну спадщину. Це Пантеон Безсмертя, що створювався віками тяжкою працею і закріплювався кров'ю, бо кров синів України не змивається, не щезає безслідно. Згадаймо Аскольдову могилу, де спочило триста сміливих юнаків — студентів і гімназистів, що стали на захист волі України і взимку 1918 року полягли в бою під Крутами.

У пам'яті народній не згаснуть традиції і звичаї, які дарували людям віру в добро, мрію, щасливе життя, які сприяли вихованню національної гідності й самосвідомості. Виховуючи людину на народних звичаях і традиціях, ми дбаємо про її духовність, розвиваємо в ній почуття добра, справедливості.

Отже, ми повинні вивчати і відроджувати все краще, передане нам у спадок попередніми поколіннями, бо це життєдайне коріння, що живить духовність, моральність, естетику. Саме для того, щоб нам не було соромно йти в майбутнє, спілкуватися з іншими націями, маємо відновити наші Пантеони. Адже без них ми не можемо вважатися повноцінною нацією. Необхідно пам'ятати, що народ, який не знає своєї історії, приречений повторювати трагічні помилки минулого знову і знову.

З початком повномасштабного вторгнення росії український народ у важкій боротьбі знову відстоює свою незалежність, знову за Україну віддають життя її сини і дочки.

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Що таке процес духовного відродження?
2. Чим характеризується цей процес?
3. Чому під час відродження значну роль відіграє релігія?
4. Які є знакові пам'ятки духовного відродження України?
5. Назви пам'ятки та події духовного відродження, що сталися у регіоні, в якому ти живеш.
6. Хто з відомих тобі особистостей минулого і сучасності зробив вагомий внесок у духовний розвиток нашої держави чи твого регіону?

4. Опрацюй художній уривок і дай відповіді на запитання:

Думка митця:

Л. Костенко

ДАВИДОВІ ПСАЛМИ.

ПСАЛОМ 22

Боже мій, Боже мій, Боже! Душу врятуй від грабунку!

Далекі слова мого крику від снів мого порятунку!

Боже мій, я ж Тебе кличу! Що ж Ти робиш зі мною?
Що ж Ти мій голос, Боже, мені ж повертаєш луною?

Боже, хіба ж Ти пустака? Чом же Ти одвернувся?
Наші ж батьки Тебе кликали – і Ти до них відгукнувся.
Ти ж їх визволив, Боже! Були вони, Боже, спасенні.
Були вони вільні, Боже, хоробрі були і пісенні.

А я – ніщо. Одоробло. Опудало власних городів.
Я – посміховисько людське, бидло поміж народів.
Не віддаляйся від мене, дай мені грім Твоїх кроків.
Немає у мене війська, немає у мене пророків.

Бики мене оточили, вже їхня злоба, як хащі.
Вже пси вишкіряють на мене, як леви, криваві пащі.
Я ж, як вода, розлитий, душу мою загидили.
Серце, як віск, розм'якло, з нього виліплять ідолів.

М'язи мої розв'язались, вмерло моє терпіння,
язик моєї розпуки спалив моє піднебіння.
Бо пси мене оточили, бики узяли на роги,
обліг злозякикий натовп, протяв мені руки й ноги.

Вже ділять мою одягу, уже й жеребкують шати.
Чому ж Ти не хочеш, Боже, на поміч мені поспішати?!
Врятуй мою душу, Боже, благаю Тебе, нездвиженого,
душу мою, одиначку, із лап собаки скаженого!

Я тихо молився, Боже, тепер я кричу вже криком –
прикрий мою душу, Боже, щитом малим і великим!
Не дай мені, Боже, впасти на цьому барвінку хрещатому, –
на всі свої покоління імення Твоє кричатиму!

Чи я завинив чим, Боже, чи я для того й родився?
Голос мій одинокий об вуха Твої розбився.
Увесь я уже розлитий, мов чаша гіркою тунку.
Далекі слова мого крику від снів мого порятунку!..

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Порівняй псалом Давида з твором Л. Костенко. Що в них спільного, а що відмінного?
2. У чому проявляється майстерність автора під час переспіву Давидових псалмів?
3. Чи зворушила тебе ця молитва-благання?

4. Що тобі більше подобається – оригінальний Давидів псалом чи переспів Л. Костенко? Чому?

5. Рубрика «Голос народу».

Обговори з однокласниками:

Чи були в тебе в житті ситуації, коли було важко зробити правильний вибір? Чи звертався/ зверталась до когось за порадою?

6. Поміркуй і дай відповідь, як ти вчиниш у таких ситуаціях:

1. Світські каральні органи – інквізицію – використовувала християнська церква епоху феодалізму. За підрахунками французького філософа Вольтера, жорстокість інквізиції призвела до того, що населення Європи скоротилося майже на третину. В окремих наукових публікаціях містяться дані про те, що загальна кількість жертв інквізиції становить 9 – 12 мільйонів чоловік.

Як би могла повернутися історія Європи, якби інквізиції не існувало?

2. Уяви ситуацію: ти купила дуже дорогий годинник, довго відкладаючи на нього гроші. Проте не встигла донести його додому, як він зламався. Ти, не розгубившись, понесла його в майстерню, але там допомагали мало: годинник знову дуже швидко ламався. Ти почала підозрювати майстра в шахрайстві. Коли ти його втретє понесеш у майстерню, що ти скажеш майстрові?

3. Тобі радять на дискотеці спробувати легкі наркотики. Що ти зробиш – приймеш пропозицію й станеш своїм у колі друзів, чи відхилиш її й залишишся зовсім самотнім?

7. Поміркуйте в групах:

Чи прийнятним було б існування інстанції, яка керувала б людьми й робила вибір замість них? Чому?

8. Життєва історія

Дві дружини

Надія з двома синами-першокласниками жили у великому дев'ятиповерховому будинку в Маріуполі. Коли почалися бойові дії й місто стали щодня бомбити, сусіди роз'їхалися: хтось до батьків, хто до родичів, а хтось подався в біженці за кордон. Вона ж усе надіялася, що завтра все стихне, та й податися особливо не мала куди – була з дитбудинку, чоловік після народження синів зник. З того часу жодного разу не з'явився.

Коли від скинутої бомби рухнув сусідній під'їзд, Надя взяла найнеобхідніше (документи завжди тримала за пазухою), покликала дітей і рушила туди, звідки відправлялися евакуаційні автобуси.

Їм пощастило. Тоді ж вони виїхали. Дорога була важка: їх двічі обстріляли, на блокпості обшукали, забрали останні гроші. Але то дарма. Наступного дня були вже в Запоріжжі.

Пішли до переселенського пункту, але там так багато людей, що Надія навіть не старалася чогось добитися – боялася, що в натовпі загубить дітей.

Вийшли на вулицю. Жінка пригадала, що саме тут проживає батько її дітей (добре, що зберігся номер телефону). Набрала і почула, що він проживає за кордоном, нічим їй не може допомогти.

Діти хотіли їсти. «Що ж робити?» - постійно пульсувало в голові. На другій стороні вулиці стояв поліцейський. Надія підійшла:

- Дозвольте отут стати, щоб просити милостиню. Дітей погодувати треба.
- Добре. Ставай отам, ближче до церкви, - почула у відповідь.

За годину назбирала на буханку хліба: хтось давав гривню, хто п'ять. Дихати стало легше. Раптом у шапку впала візитка, на ній – ім'я колишнього чоловіка. Надія здивовано подивилася. Перед нею стояла жінка її ровесниця.

- Я Поліна, теж колишня дружина Віктора. Прожили ми разом три роки, дітей не було. Торік йому запропонували роботу в Німеччині. Він поїхав. Одним словом, ми розбіглися. Сьогодні зателефонував. Маю замський будинок. Думаю, хлопчикам там сподобається. То їдемо?

Поміркуй і дай відповіді на питання:

1. Чому Надія довго не виїжджала з Маріуполя?
2. Чому жінка стала просити милостиню?
3. Чи зобов'язана була Поліна забирати Надію з дітьми?
4. Як це характеризує жінку?
5. Чи згодні ви з тим, що вибір людини творить її образ?

9. Моральний практикум

1. Уявіть себе Адамом або Євою (відповідно до статі). Висловіть свої захоплення (три) відразу після появи на світ.

2. Аргументуйте (три причини), що спонукало вас вчинити перший гріх.

3. Пригадайте, що ви відчували тоді (три причини), коли Бог виганяв вас із раю.

4. Якби час повернути назад, чи змогли б ви встояти проти спокуси?

5. Чи існують перешкоди у виборі добра? Як їх подолати?

6. Чому Господь дав людині свободу вибору?

6. Що було б із людством, якби Адам і Єва не згрішили?

Відкритий мікрофон

1. Назви відомих людей і справи, які зробили їх відомими. Про що ти спитав би у цієї людини, якби трапилась нагода?

2. Обери одну видатну особистість, яка найбільш тобі подобається, й опиши ті її риси, які тобі імпонують.

3. Якби тобі запропонували організувати свято на честь якогось відомого діяча,

кого б ти обрав? Якими критеріями ти керувався б при виборі певної особистості?

10. Рефлексія.

Напишіть трихвилинне есе на одну з тем:

1. Інформація, яка мене вразила на сьогоднішньому уроці.
2. Висновки, які я зробив(зробила) на цьому уроці.
3. Повчання уроку, які я застосую у своєму житті

11. Домашнє завдання:

1. Напишіть твір-мініатюру на тему: «Я зроблю правильний вибір у Бозі».
2. Презентація: «Життєвий вибір біблійних героїв».
3. Розробити рекомендації «Як протистояти спокусам?»
4. Підготувати проєкти: «Людина, яка зробила в житті правильний вибір», «Подвижники українського народу ХХ століття».
5. Перейди за QR-кодом, переглянь український історичний драматичний фільм режисера і сценариста Олесея Саніна «Поводир». Поміркуй:
 - Чому радянська влада переслідувала кобзарів?
 - Чи можна їх вважати безіменними подвижниками ХХ століття?
 - Людину сильною роблять випробування. Чи можна Петрика вважати сильним? Доведіть.

6. Придумай діалог, у якому брали б участь видатні діячі нашого народу на тему «Цими людьми я пишаюсь». Який діалог відбувся б, до прикладу, між Тарасом Шевченком і Володимиром Яворівським? Або між Іваном Франком і В'ячеславом Чорноволом?